

Zbornik sudske prakse

MIŠLJENJE NEZAVISNOG ODVJETNIKA
MANUELA CAMPOSA SÁNCHEZ-BORDONE
od 2. travnja 2020.¹

Predmet C-343/19

**Verein für Konsumenteninformation
protiv
Volkswagen AG**

(zahtjev za prethodnu odluku koji je uputio Landesgericht Klagenfurt (Zemaljski sud u Klagenfurtu, Austrija))

„Zahtjev za prethodnu odluku – Uredba (EU) br. 1215/2012 – Sudska nadležnost u stvarima povezanim s deliktima ili kvazideliktima – Mjesto štetnog događaja – Manipulacija vrijednostima emisije plinova u automobilskim motorima”

1. Sud se 1976. prvi put susreo s pitanjem na koje zakonodavac nije odgovorio u članku 5. stavku 3. Briselske konvencije². Kako bi odredio sudsku nadležnost, trebao je utvrditi je li „mjesto u kojemu se dogodio štetni događaj” ono u kojemu je nastala ta šteta ili ono u kojemu se dogodio događaj koji je uzrokovao tu štetu³.
2. Kako bi pružio korisno tumačenje za sustav podjele međunarodne sudske nadležnosti među državama članicama, Sud je prihvatio mogućnost uzimanja u obzir obiju poveznica. Rješenje (koje je bilo najrazumnije za taj predmet) postalo je paradigma. Na isključivo teorijskoj razini, ono ima smisla, uzimajući u obzir da bilo koja izvanugovorna odgovornost zahtijeva događaj, štetu i njihovu uzročnu vezu.
3. U praksi to rješenje nije toliko jasno, osim u jednostavnim slučajevima, kao što je predmet u kojem je donesena presuda Bier. Osobito nije jasno kad šteta po svojoj prirodi nije materijalna; to je slučaj s povredama koje se ne odnose na fizički integritet određene osobe ili stvari, nego općenito na imovinu.
4. Sud, koji je te probleme razmatrao u nekoliko navrata i s drukčijih aspekata⁴, sad ima priliku utvrditi svoju sudsku praksu u pogledu članka 7. stavka 2. Uredbe (EU) br. 1215/2012⁵.

1 Izvorni jezik: španjolski

2 Briselska konvencija iz 1968. o nadležnosti i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (SL 1972., L 299, str. 32.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 15., str. 3.)

3 Presuda od 30. studenoga 1976., Bier (21/76, EU:C:1976:166; u daljnjem tekstu: presuda Bier)

4 Među ostalim, u presudama od 11. siječnja 1990., Dumez France i Tracoba (C-220/88, EU:C:1990:8; u daljnjem tekstu: presuda Dumez); od 19. rujna 1995., Marinari (C-364/93, EU:C:1995:289; u daljnjem tekstu: presuda Marinari); od 10. lipnja 2004., Kronhofer (C-168/02, EU:C:2004:364; u daljnjem tekstu: presuda Kronhofer). Nedavno, u presudama od 21. svibnja 2015., CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2015:335; u daljnjem tekstu: presuda CDC); od 28. siječnja 2015., Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37; u daljnjem tekstu: presuda Kolassa); od 16. lipnja 2016., Universal Music International Holding (C-12/15, EU:C:2016:449; u daljnjem tekstu: presuda Universal); od 12. rujna 2018., Löber (C-304/17, EU:C:2018:701; u daljnjem tekstu: presuda Löber).

5 Uredba Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2012. o [sudskoj] nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (SL 2012., L 351, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 11., str. 289. i ispravci SL 2014., L 160, str. 40. i SL 2016., L 202, str. 57.)

I. Pravni okvir. Uredba br. 1215/2012

5. Njezina uvodna izjava 16. glasi kako slijedi:

„Pored domicila tuženika, trebale bi postojati alternativne osnove nadležnosti temeljene na uskoj povezanosti između suda i tužbe ili zbog olakšavanja pravilnog sudovanja. Postojanje uske povezanosti trebalo bi osigurati pravnu sigurnost i spriječiti mogućnost da tuženik bude tužen pred sudom države članice u vezi kojeg mu nije bilo moguće razumno predvidjeti. Važno je, posebno u slučajevima u vezi izvanugovornih obveza koje nastaju iz povrede privatnosti i osobnih prava, uključujući klevetu.”

6. Poglavlje II. („Nadležnost”) sadržava odjeljak naslovljen „Opće odredbe” (članci 4., 5. i 6.) i odjeljak naslovljen „Posebna nadležnost” (članci 7., 8. i 9.).

7. U skladu s člankom 4.:

„1. Podložno ovoj Uredbi, osobe s domicilom u državi članici, bez obzira na njihovo državljanstvo, tuže se pred sudovima te države članice.

[...]”

8. U skladu s člankom 7.:

„Osoba s domicilom u državi članici može biti tužena u drugoj državi članici:

[...]

2. u stvarima povezanim s deliktima ili kvazideliktima pred sudom mjesta u kojem je nastala ili može nastati štetna radnja [u kojemu se dogodio štetni događaj ili bi se on mogao dogoditi];

[...]”.

II. Glavni postupak i prethodno pitanje

9. Verein für Konsumenteninformation (u daljnjem tekstu: VKI) potrošačka je organizacija sa sjedištem u Austriji. Njegov je predmet poslovanja, među ostalim, pokretanje sudskih postupaka u obranu prava potrošača koja su mu ustupljena u tu svrhu.

10. VKI je 6. rujna 2018. sudu koji je uputio zahtjev podnio tužbu protiv društva Volkswagen AG, osnovanog u skladu s njemačkim pravom sa sjedištem u Njemačkoj, gdje proizvodi motorna vozila.

11. VKI u svojoj tužbi ističe zahtjeve za naknadu štete 574 kupaca motornih vozila. Osim toga, zahtijeva utvrđivanje odgovornosti društva Volkswagen za buduću štetu koju tek treba brojčano odrediti. Oba su zahtjeva povezana s ugradnjom u kupljenim vozilima poremećajnog uređaja (manipulacijskog softvera) koji je na ispitnom uređaju prikrivao stvarne vrijednosti emisije ispušnih plinova, protivno pravilima prava Unije⁶.

⁶ Prema VKI-jevu mišljenju, motori su opremljeni nedopuštenim poremećajnim uređajem u smislu Uredbe (EZ) br. 715/2007 Europskog parlamenta i Vijeća od 20. lipnja 2007. o homologaciji tipa motornih vozila u odnosu na emisije iz lakih osobnih i gospodarskih vozila (Euro 5 i Euro 6) i pristupu podacima za popravke i održavanje vozila (SL 2007., L 171, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 30., str. 284.), zahvaljujući kojemu se omogućilo da se na ispitnom uređaju prikazuju „čiste emisije ispušnih plinova”, odnosno emisije koje odgovaraju propisanim graničnim vrijednostima. Suprotno tomu, tijekom rada vozila na cesti, volumen onečišćujućih plinova bio je veći od navedenih graničnih vrijednosti.

12. VKI tvrdi da su svi potrošači koji su mu ustupili svoja prava u Austriji kupili, od ovlaštenih trgovaca vozilima ili od privatnih prodavatelja, vozila opremljena motorom koji je razvilo društvo Volkswagen. Kupili su ih prije nego što su manipulacije proizvođača ispušnim plinovima postale poznate javnosti 18. rujna 2015.

13. Prema VKI-jevu mišljenju, šteta vlasnika vozila sastoji se u tome da, u slučaju da su znali za navodnu manipulaciju, vjerojatno ne bi kupili vozila ili bi ih kupili po nižoj cijeni. Razlika između cijene vozila kojim je manipulirano i stvarno plaćene cijene je nadoknativa šteta zbog zablude. Podredno, VKI svoj zahtjev temelji na činjenici da je vrijednost vozila kojim je manipulirano na tržištu automobila i na tržištu rabljenih vozila znatno umanjena u usporedbi s vozilom kojim nije manipulirano.

14. VKI također tvrdi da se šteta koju su pretrpjeli potrošači povećala zbog povećane potrošnje goriva, lošijih voznih značajki ili rada motora ili pak zbog veće amortizacije. Osim toga, treba očekivati daljnje umanjene tržišne vrijednosti predmetnih vozila jer bi se na njih mogle primijeniti druge negativne mjere, poput zabrane vožnje ili oduzimanja prometne dozvole. U trenutku podnošenja tužbe, neke od tih šteta nisu se mogle još brojčano odrediti ili još nisu nastupile, zbog čega je VKI-jev zahtjev u tom pogledu tek deklaratorni zahtjev.

15. S gledišta međunarodne sudske nadležnosti suda kojemu je podnesena tužba, VKI se poziva na članak 7. stavak 2. Uredbe.

16. Društvo Volkswagen zahtijeva da se VKI-jevi zahtjevi odbiju te se protivi međunarodnoj sudskoj nadležnosti suda koji je uputio zahtjev.

17. U tim je okolnostima Landesgericht Klagenfurt (Zemaljski sud u Klagenfurtu, Austrija) uputio sljedeće prethodno pitanje:

„Trebali li članak 7. točku 2. Uredbe (EU) br. 1215/2012 od 12. prosinca 2012. Europskog parlamenta i Vijeća o [sudskoj] nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima tumačiti na način da se, u situaciji poput one u glavnom postupku, „mjestom u kojem je nastala štetna radnja [se dogodio štetan događaj]” treba smatrati mjesto u državi članici u kojem je šteta nastala ako se ta šteta sastoji isključivo od financijskog gubitka koji je izravna posljedica delikta koji se dogodio u drugoj državi članici?”

III. Analiza

A. Uvod

18. Članak 7. stavak 2. Uredbe, kojim se tužitelju omogućava da odabere nadležnost suda koji je različit od općenito nadležnog (odnosno nadležnost suda prema tuženikovu domicilu u državi članici, predviđenu u njezinu članku 4. stavku 1.), uvijek je predstavljao problem pri tumačenju⁷.

⁷ Predstavlja problem u toj uredbi, kao i u Konvenciji iz 1968. i u njezinu sljedniku, Uredbi Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (SL 2000., L 12, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 3., str. 30.). Što se tiče odnosa među tim instrumentima, u uvodnoj izjavi 34. Uredbe podsjeća se na potrebu kontinuiteta u tumačenju, čime se kao pravilo dopušta da se na njezin članak 7. stavak 2. odrazi sudska praksa Suda u pogledu članka 5. stavka 3. Konvencije iz 1968. i Uredbe br. 44/2001.

19. Zbog broja i različitosti situacija koje mogu dovesti do tužbe „u stvarima povezanim s deliktima ili kvazideliktima”, Sud se susreo s tumačenjem odredbe u vrlo različitim kontekstima te s vremenom u kontekstima drukčijim od onih koji su se predvidjeli kad se odredba donosila⁸. Morao ju je prilagoditi i obogatiti s pojavom zahtjeva za prethodnu odluku koje su podnosile države članice⁹.

20. Međutim, postoje različite nepromjenjive smjernice za tumačenje odredbe: ključna uloga načela utvrđenih za to tumačenje, odnosno načela predvidljivosti pravila (za stranke) i načela bliske veze između nadležnog suda i spora; briga za očuvanje korisnosti posebnog pravila u okviru sustava određivanja nadležnosti, a da se time ipak ne dopušta široko tumačenje¹⁰ i neutralnost tog pravila u odnosu na stranke. Tumačenje je u svakom slučaju autonomno, odnosno ne ovisi o definiciji „događaja” i „štete” u nacionalnim pravnim porecima ni o materijalnopravnom uređenju primjenjivom na građansku odgovornost¹¹.

21. Članak 7. stavak 2. Uredbe pretpostavlja postojanje posebno bliske veze između suda i spora. Ta bliska veza služi kako bi se osigurala pravna sigurnost i spriječila mogućnost da se osobu tuži pred sudom države članice koji nije mogla razumno predvidjeti. Osim toga, njome se olakšava dobro sudovanje i postupovna ekonomija¹².

22. Kad se nezakonito postupanje dogodi i njegove posljedice nastanu u različitim državama članicama, kriterij sudske nadležnosti dijeli se jer se pretpostavlja da su u području izvanugovorne odgovornosti oba mjesta značajno povezana sa sporom. U tim okolnostima tužitelj prilikom podnošenja tužbe može birati između dva suda.

23. Kriterij iz članka 7. stavka 2. Uredbe na taj način zadržava svoj koristan učinak koji bi izgubio da se odredba tumači samo kao mjesto uzročnog događaja, s obzirom na to da se taj uzročni događaj obično podudara s tuženikovim domicilom¹³. Nadležnost dvaju sudova ni u kojem se slučaju nije izuzela iz primjene¹⁴.

24. Članak 7. stavak 2. Uredbe nije zamišljen kao nadležnost radi zaštite tužitelja. Iako bi se sa sustavnog stajališta mogao smatrati kompenzacijom za pravilo *actor sequitor rei*¹⁵, ne znači da se on sustavno treba primjenjivati u korist sudova države u kojoj žrtva ima domicil (*forum actoris*)¹⁶. To je tako dopušteno samo kada (i jer) je mjesto žrtvina domicila i mjesto nastanka štete¹⁷.

8 U izvješću P. Jenarda o Briselskoj konvenciji od 27. rujna 1968. o nadležnosti i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (SL 1979., C 59, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 15., str. 3.) pojašnjava se (str. 26.) da su tada model bile prometne nezgode. Tada nije trebalo zamisliti virtualni prostor kao okvir za počinjenje povrede ili mjesto u kojemu je nastala šteta.

9 Jedina izmjena od donošenja teksta izričito je upućivanje na mjesto u kojemu „bi [se] nastala štetna radnja [štetni događaj] mogao dogoditi”, pri čemu se pojasnila svrha teksta da se primijeni na zahtjeve za preventivne mjere.

10 Presuda od 5. lipnja 2014., Coty Germany (C-360/12, EU:C:2014:1318; u daljnjem tekstu: presuda Coty Germany, t. 45.) i presuda Universal, t. 25. Tumačenje ne treba biti restriktivno, nego usko.

11 Tako je u presudi Marinari, t. 19.; zatim, među ostalim, u presudi od 27. listopada 1998., Réunion européenne i dr. (C-51/97, EU:C:1998:509, t. 15.) i u presudi Coty Germany, t. 43.

12 Presuda Bier, t. 11. i 17.; presuda od 22. siječnja 2015., Hejduk (C-441/13, EU:C:2015:28, t. 19.) i presuda od 17. listopada 2017., Bolagsupplysningen i Ilsjan (C-194/16, EU:C:2017:766, t. 26.)

13 Presuda Bier, t. 20. i 23. i presuda od 16. srpnja 2009., Zuid-Chemie (C-189/08, EU:C:2009:475; u daljnjem tekstu: presuda Zuid-Chemie, t. 31.)

14 Pa ni u slučaju isključivo financijske štete. Vidjeti u nastavku bilješku 28.

15 Koje se izražava u članku 4. stavku 1. Uredbe.

16 Presude od 25. listopada 2012., Folien Fischer i Fofitec (C-133/11, EU:C:2012:664, t. 46.) i od 16. siječnja 2014., Kainz (C-45/13, EU:C:2014:7, t. 31.)

17 Presuda Kolassa, t. 50. U točki 32. presude Löber, kako bi se nadležnost dodijelila austrijskim sudovima „mjesto nastanka štete”, domicil vlasnika bankovnog računa (na kojem je nastala financijska šteta) u Austriji prihvaćen je kao dodatni element kojim se potkrepljuje ta nadležnost.

25. Sud je na temelju spoja tih čimbenika izradio smjernice za tumačenje članka 7. stavka 2. Uredbe u pogledu „mjesta nastanka štete”, ponekad općenito a ponekad u posebnim slučajevima:

- Općenito, i za potrebe ovog predmeta, isključio je nevažne kategorije štete: za potrebe odredbe uzima se u obzir samo početna a ne posljedična šteta¹⁸; samo šteta koju je pretrpjela izravna žrtva, a ne šteta koja joj je prouzročena „posredno”¹⁹.
- Što se tiče određenih posebnih slučajeva (na primjer, odgovornost zbog povrede prava osobnosti na internetu) prihvatio je kriterij središta glavnih interesa žrtve²⁰. Tako je pokušao pronaći ravnotežu u korist nositelja prava i kompenzirati globalnu prirodu interneta²¹.

26. Kad je navodna šteta isključivo financijska, Sud je utvrdio određene kriterije na koje ću uputiti u nastavku.

B. Odgovor na prethodno pitanje

27. Kako bi se odgovorilo na pitanje suda koji je uputio zahtjev, koje je slično pitanju povodom kojeg je svojedobno donesena presuda *Universal*, najprije treba razjasniti prirodu navodne štete: je li početna ili posljedična te je li materijalna ili isključivo financijska²². Treba odrediti i jesu li subjekti koji su, kao vjerovnici zatražene naknade štete, svoja prava ustupili VKI-ju izravne ili neizravne žrtve.

28. Kasnije, ovisno o kvalifikaciji štete, treba točno utvrditi mjesto koje je relevantno za potrebe sudovanja.

29. Osim toga, sud koji je uputio zahtjev pita treba li ispraviti rezultat koji je postignut u prethodnom koraku s obzirom na razmatranja predvidljivosti i blizine. Smatram da je sada važno navesti da bi potvrđan odgovor značio bitnu promjenu u tumačenju i primjeni članka 7. stavka 2. Uredbe, koji su do danas vrijedili.

30. Intervenijenti su u svojim očitovanjima naveli druge dvojbe u pogledu tumačenja odredbe, ali, s obzirom na to da nisu sadržane u odluci kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku, u tom se pogledu neću očitovati²³.

18 Presuda *Marinari*, t. 14. i 15. Zapravo, šteta može biti „posljedična” u dva smisla: (a) kao šteta koja je posljedica druge prethodne štete (dogadjaj je prouzročio štetu koja je stvarno nastala u drugom mjestu: presuda *Marinari*, t. 14. i 15.; „dodatna šteta koja je proizašla iz štete koja je nanesena izravnoj žrtvi i koju je ona pretrpjela”, kako je naveo nezavisni odvjetnik P. Léger u svojem mišljenju od 14. siječnja 2004., *Kronhofer*, C-168/02, EU:C:2004:24, t. 45.) i (b) kao šteta koju je druga žrtva pretrpjela „posredno”, odnosno neizravna žrtva (presuda *Dumez*, t. 14. i 22). U tom mišljenju upotrijebio je izraz u prvom smislu.

19 Presuda *Dumez*, t. 14. i 22. Izraz „posredno” ponekad se pojavljuje u sudskoj praksi Suda kako bi se razlikovale osobe koje imaju pravo na naknadu štete koju su osobno pretrpjele od osoba koje nisu „izravna žrtva” i koje mogu „dobiti naknadu štete koja [im] je prouzročena „posredno” kao posljedica štete koju je pretrpio oštećenik”. Na primjer, u presudi od 10. prosinca 2015., *Lazard* (C-350/14, EU:C:2015:802, t. 27.).

20 Presuda od 25. listopada 2011., *eDate Advertising i Martínez* (C-509/09 i C-161/10, EU:C:2011:685; u daljnjem tekstu: presuda *eDate*)

21 Presuda *eDate*, t. 47.

22 Pitanje je oblikovano na način da taj aspekt nije sporan za austrijski sud. Međutim, čini se da iz odluke kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku proizlazi suprotno.

23 Odnose se na mjesto u kojemu se dogodio uzročni događaj i odabir između tog mjesta i mjesta nastanka štete, kad tužitelji nisu sami žrtve, nego organizacija kojoj su ustupljena njihova prava.

1. Priroda štete: početna ili posljedična, materijalna ili imovinska. Izravne ili neizravne žrtve

31. Sud koji je uputio zahtjev navodi da je šteta u samom softveru koji je, zato što je integriran u vozilo, njegov nedostatak. Kvalificira je kao početnu štetu, pri čemu je umanjenje imovine kupaca tek posljedična šteta²⁴.

32. Također upućuje na osobu koja je pretrpjela štetu: postavlja se pitanje jesu li je pretrpjeli potrošači koje zastupa VKI ili svi kupci automobila, počevši od prvih ovlaštenih trgovaca i uvoznika. U drugom slučaju, subjekti čija prava VKI brani, a koji su zadnji u lancu, nisu izravne žrtve.

33. Prilikom ispitivanja prirode štete treba razlikovati kontekst uzročnih događaja od konteksta posljedica (štete) koje iz njih proizlaze:

- Proizvodnja predmeta, s nedostacima ili bez njih, ulazi u prvi kontekst. Tako je to Sud protumačio u presudi Zuid-Chemie, u pogledu odgovornosti zbog štete uzrokovane neispravnim proizvodom²⁵.
- Šteta znači negativne posljedice događaja za tužiteljeve zaštićene pravne interese²⁶.

34. Na temelju te premise, u ovom je predmetu uzročni događaj ugradnja, tijekom postupka proizvodnje vozila, softvera koji mijenja podatke o njegovoj emisiji plinova.

35. Prema mojem mišljenju, šteta koja proizlazi iz tog događaja početna je i imovinska.

36. U uobičajenim okolnostima (nepostojanje bilo kakvog nedostatka), kupnjom predmeta povećava se imovina u koju se uključuje vrijednost koja je barem jednaka vrijednosti tog predmeta (i koja se u slučaju kupoprodaje odražava u cijeni koju se plaća za taj predmet).

37. Ako je vrijednost vozila već u trenutku njegove kupnje manja od plaćene cijene, s obzirom na to da je kupljeno s tvorničkim nedostatkom, plaćena cijena ne odgovara dobivenoj vrijednosti. Razlika između plaćene cijene i zauzvat dobivene vrijednosti materijalnog dobra dovodi do financijske štete koja nastaje istodobno kad je vozilo kupljeno (što će se međutim otkriti tek kasnije).

38. Budući da je vozilo *materijalni* predmet, sprečava li to da se povreda kvalificira kao imovinska? Smatram da ne. Kad su istinske značajke vozila postale poznate javnosti, njegovi kupci nisu otkrili da imaju *manje* vozila ili *drugo* vozilo, nego vozilo čija je vrijednost manja, što u konačnici znači da je njihova imovina manja. Vozilo kao fizički predmet *simbolizira* smanjenje imovine i omogućava prepoznavanje izvora tog smanjenja. Međutim, u ovom slučaju ne mijenja *nematerijalnu* bit štete koja je manipulacijom softvera nanosena kupcima.

39. Ponavljam, ta je imovinska šteta početna i nije posljedična jer proizlazi izravno iz uzročnog događaja (manipulacije motorom), a ne iz prethodne štete koju je pretrpio tužitelj i koja je uzrokovana istim događajem.

24 Dvojbe austrijskog suda ne odnose se na zahtjev za utvrđivanje odgovornosti zbog buduće štete ili štete koja se još ne može brojčano odrediti, koju VKI pripisuje ažuriranju softvera nakon datuma kad se saznalo za prvotnu manipulaciju motorima. Budući da se prethodno pitanje ne odnosi na motore, na njih se neću osvrnuti. Međutim, želim istaknuti da je nadležnost austrijskih sudova prema mjestu nastanka štete, na temelju članka 7. stavka 2. Uredbe, iz više razloga sporna.

25 Presuda Zuid-Chemie, t. 27.: „mjesto nastanka štete ne može se zabunom smatrati mjestom u kojemu se dogodio događaj kojim se nanijela šteta samom proizvodu, s obzirom na to da je to mjesto zapravo mjesto u kojemu se dogodio uzročni događaj”.

26 U Njemačkoj se vodila žustra rasprava u pogledu toga mogu li vlasnici vozila s motorom kojim je manipulirano protiv proizvođača podnijeti tužbu na temelju izvanugovorne odgovornosti (odnosno, u pogledu toga jesu li oni nositelji tako zaštićenog pravnog interesa). Tako se ističe u sudskim odlukama u kojima se na to pitanje dao različit odgovor: potvrđan u presudama Landgerichta Stuttgart (Zemaljski sud u Stuttgartu, Njemačka) od 17. siječnja 2019. (23 O 180/18); Landgerichta Frankfurt (Zemaljski sud u Frankfurtu na Majni, Njemačka) od 29. travnja 2019. (2-07 O 350/18) i Oberlandesgerichta Koblenz (Visoki zemaljski sud u Koblenzu, Njemačka) od 12. lipnja 2019. (Az.: 5 U 1318/18), koja se trenutno pobija pred Bundesgerichtshofom (Savezni vrhovni sud, Njemačka); i niječan, u presudi Landgerichta Braunschweig (Zemaljski sud u Braunschweigu, Njemačka) od 29. prosinca 2016. (1 O 2084/15).

40. Što se tiče svojstva žrtava, smatram da su osobe koje su kupile automobile (i ustupile svoja prava VKI-ju radi njihove obrane u sudskom postupku) *izravne* žrtve u smislu članka 7. stavka 2. Uredbe. Šteta koju navode nije posljedica prethodne štete koju su drugi subjekti pretrpjeli prije njih.

41. Naime, gubitak vrijednosti vozila postao je jasan tek kad je manipulacija motorima postala poznata javnosti. Tužitelji u nekim slučajevima mogu biti krajnji korisnici koji su vozilo dobili od drugog prethodnog kupca, ali potonji kupac nije pretrpio nikakvu štetu jer ona tada nije bila vidljiva, nego se otkrila tek kasnije i utjecala na tadašnjeg vlasnika. Zbog toga ne treba dovoditi u pitanje činjenicu da je šteta s prvih kupaca prenesena na sljedeće kupce.

2. Mjesto u kojemu se dogodio događaj koji je uzrokovao štetu

42. Nacionalni sud postavlja pitanje samo o utvrđivanju mjesta nastanka štete, a ne o mjestu u kojemu se dogodio događaj koji ju je uzrokovao. U odluci kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku jasno navodi da se, prema njegovu mišljenju, događaj iz kojeg proizlazi šteta (uzročni događaj) dogodio tamo gdje su se vozila kojima se manipuliralo proizvela, odnosno u Njemačkoj.

43. Stoga, u skladu s općim pravilom, načelno su u pogledu proizvođača vozila kao osobe sa sjedištem u Njemačkoj nadležni sudovi te države članice. Međutim, budući da se tužba temelji na deliktu ili kvazideliktu, ta osoba može biti tužena i u drugoj državi članici, točnije pred sudovima prema mjestu nastanka štete.

3. Mjesto nastanka štete

a) Opći pristup

1) Utvrđivanje mjesta nastanka isključivo financijske štete u sudskoj praksi Suda

44. VKI-jeva tužba ne temelji se, kao što sam to već naveo, na materijalnoj šteti nanesejnoj nekoj osobi ili stvari, nego isključivo na financijskoj šteti.

45. Prema sudskoj praksi Suda, mjesto nastanka štete jest ono u kojemu se konkretno očituju neželjene posljedice događaja²⁷.

46. Nepostojanje *fizičke* štete otežava utvrđivanje tog mjesta i dovodi do nesigurnosti već od početka postupka. Istodobno, zbog tog nepostojanja pojavljuju se dvojbe o mogućnosti da se navedeno mjesto smatra uobičajeno nadležnim, u smislu članka 7 stavka 2. Uredbe. Ne iznenađuje činjenica da se u okviru prethodnih pitanja podnesenih prije ovog Suda predložilo da u situacijama isključivo imovinske štete isključi mogućnost odabira između mjesta događaja i mjesta nastanka štete²⁸.

47. Zaista postoje argumenti u potporu tom prijedlogu. Podjela sudske nadležnosti nije obvezna u primjeni odredbe; opravdava se jer, *i ako*, dodjela nadležnosti služi „[nekoj] objektivnoj potrebi s gledišta dokazivanja ili procesne ekonomije”²⁹. Tumačenjem iz presude Bier nije se nastojalo zbrojiti sudove nadležne za tužbe na temelju izvanugovorne odgovornosti, nego zapravo ne isključiti relevantne poveznice u analizi elemenata, odnosno događaja i štete, koji su važni u tim tužbama.

²⁷ Među brojnim drugim presudama, presuda Zuid-Chemie, t. 27. i presuda CDC, t. 52.

²⁸ Mišljenje nezavisnog odvjetnika M. Szpunara u predmetu Universal Music International Holding (C-12/15, EU:C:2016:161, t. 38.): „U određenim situacijama, ne može se razlikovati pojmove ‚Handlungsort’ i ‚Erfolgsort.’” To je mišljenje potkrijepljeno pravnom teorijom: Hartley, T. H. C., „Jurisdiction in Tort Claims for Non-Physical Harm under Brussels 2012, Article 7(2)”, *ICLQ*, sv. 67., str. 987. do 1003. i Oberhammer, P., „Deliktserichtsstand am Erfolgsort reiner Vermögensschäden”, *JBl* 2018., str. 750. do 768.

²⁹ Presuda Kronhofer, t. 18.

48. U tom smislu, možda opcija „mjesto nastanka štete” u određenim slučajevima ne bi trebala vrijediti³⁰: (a) kad na temelju prirode te štete nije moguće utvrditi mjesto njezina nastanka primjenom jednostavnog testa³¹; (b) kad mjesto treba utvrditi primjenom fiktivnih metoda³² i (c) kad ispitivanje ima tendenciju dovesti do nasumičnog mjesta ili do mjesta kojim tužitelj može manipulirati³³.

49. U tom smislu, podsjećam da je Sud u presudi od 19. veljače 2002., *Besix*, isključio primjenu članka 5. stavka 1. Briselske konvencije (danas članak 7. stavak 1. Uredbe) u pogledu obveze koja se „ne može poistovjetiti s određenim mjestom niti se povezati s određenim sudom koji je posebno prikladan za odlučivanje o sporovima povezanim s tom obvezom”³⁴.

50. Budući da se stavcima 1. i 2. članka 7. Uredbe žele postići isti ciljevi blizine i predvidljivosti, rješenje koje vrijedi za stavak 1. također može vrijediti za stavak 2.

51. Točno je da Sud nije isključio nadležnost sudova prema mjestu nastanka štete kad je ta šteta isključivo imovinska³⁵. Međutim, iako ne odbija odlučno zadržati navedenu mogućnost, ponekad se približava tom rješenju. Argumentacija nije jedinstvena, kao što se to shvaća u predmetima u kojima je gubitak imovine posljedica povreda prava tržišnog natjecanja³⁶, koji se uspoređuju s predmetima u kojima taj gubitak proizlazi iz neuspješnog ulaganja.

52. Sud ponekad uspoređuje štetu s propustom ili događajem koji su posljedica tuženikove aktivnosti i koji su neposredno i logično prethodili šteti te kod kojih je razina osjetilnog opažanja veća, iako nije apsolutna, kao što je to slučaj kad šteta proizlazi iz nečega što se *ne događa*.

– Tako je bilo u presudi od 21. prosinca 2016., *Concurrence*, u kontekstu mreže selektivne distribucije: šteta za koju je distributer mogao tražiti naknadu sastojala se od smanjenja obujma prodaja i posljedičnog gubitka prihoda³⁷.

30 U svojem mišljenju u predmetu *CDC* (C-352/13, EU:C:2014:2443, t. 47.), nezavisni odvjetnik N. Jääskinen tvrdio je da se članak 5. stavak 3. Uredbe br. 44/2001 ne smije primijeniti kad su osobe koje su pretrpjele navedenu štetu raspršene u brojnim državama članicama jer bi to dovelo do umnožavanja usporednih postupaka, uz opasnost od proturječnih sudskih odluka, što bi bilo protivno općem cilju Uredbe. Sud nije prihvatio taj prijedlog (koji je važan i za ovaj predmet, uzimajući u obzir broj uključenih osoba, da ustupanje njihovih prava ne mijenja dodjelu sudske nadležnosti i da se člankom 7. stavkom 2. Uredbe osim međunarodne nadležnosti utvrđuje i mjesna). Stoga, kriteriju izbjegavanja povećanja broja postupaka ne treba dati prednost u odnosu na primjenu odredbe tako da se naloži preventivno isključenje sudova koji imaju blisku vezu sa sporom, koje stranke mogu predvidjeti i koji su ovlašteni odlučivati na temelju samog zakonodavnog teksta. Ako postoji više usporednih postupaka, to treba ispraviti pomoću mehanizama litispencijacije ili povezanih postupaka koji se također predviđaju Uredbom (ili nacionalnih mehanizama u slučaju više usporednih postupaka u istoj državi).

31 Sud je u presudi *Universal* slijedio rasuđivanje u skladu s kojim je mjesto štete načelno tamo gdje je tužitelj preuzeo obvezu koja je u konačnici naštetila njegovoj imovini (točke 31. i 32.). Prema mojem mišljenju, uzimanje u obzir „mjesto preuzimanja obveze” ne pomaže previše pri utvrđivanju mjesta štete ako se smatra da to zahtijeva primjenu mjerodavnog prava. Uredba (EZ) br. 593/2008 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. lipnja 2008. o pravu koje se primjenjuje na ugovorne obveze (*Rim I*) (SL 2008., L 177, str. 6.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 6., str. 109. i ispravci SL 2015., L 66, str. 22. i SL 2019., L 149, str. 85.) u teoriji osigurava istovjetnost rezultata te primjene u svim državama članicama, ali odstupanja se ne mogu isključiti, pa makar samo zbog drukčijeg pristupa dokazivanju inozemnog prava u svakoj državi i podređenom rješenju u slučaju nedostatka dokaza. Međutim, riječ je o poznatim poteškoćama s kojima se suočava u primjeni drugih kriterija nadležnosti iz Uredbe i propisa koji su joj prethodili.

32 Poput mjesta koje je „središte imovine žrtve”, koje odgovara ideji štete s istodobnim učinkom na tužiteljevu cjelokupnu imovinu. Ta je poveznica isključena u presudi *Kronhofer*.

33 Na primjer, u slučajevima tužiteljevih bankovnih računa, koje on može odabrati nakon nastanka obveze s kojom se povezuje imovinska šteta: vidjeti presudu *Universal*, t. 38. Sud prihvaća da je mjesto računa na kojem je računovodstveno vidljiva transakcija mjesto u kojemu je nastala izravna imovinska šteta, ali, kao što ću objasniti, smatra da to nije dovoljno kako bi se opravdala mogućnost iz članka 7. stavka 2. Uredbe.

34 Presuda u predmetu C-256/00, EU:C:2002:99, t. 49. Predmet se odnosio na obvezu izostanka činidbe bez zemljopisnog ograničenja.

35 Vidjeti sudsku praksu navedenu u bilješci 4. U presudi *Zuid-Chemie* Sudu se, u okviru odgovornosti za neispravne proizvode, postavilo pitanje može li se mjesto nastanka štete koja je *prvotno* isključivo imovinska šteta, kvalificirati kao „mjesto u kojemu se dogodio štetni događaj”. Budući da je u tom predmetu nastala materijalna šteta, Sud je smatrao da je pitanje hipotetsko te stoga na njega nije odgovorio. Na temelju tog izostanka odgovora ne treba zaključiti da, u slučaju u kojem postoji imovinska i druga (naknadna i neposljedična) fizička šteta, mjesto fizičke štete može zamijeniti mjesto imovinske štete kako bi se utvrdila međunarodna sudska nadležnost.

36 U tom je kontekstu presuda *CDC* izdvojeni slučaj. Nezavisni odvjetnik N. Jääskinen je u točki 50. svojeg mišljenja (EU:C:2014:2443) kao jedno od mjesta nastanka štete, s ekonomskog gledišta, istaknuo mjesto u kojemu su se izvršili ugovori čiji je sadržaj narušen zabranjenim sporazumom. Mjesto koje je Sud u konačnici utvrdio - sjedište svake od zainteresiranih osoba, koje je bilo druga mogućnost koju je naveo nezavisni odvjetnik - nije se primijenilo u kasnijim presudama.

37 Presuda u predmetu C-618/15, EU:C:2016:976, t. 33.: „[...] u slučaju povrede, putem internetske stranice, uvjeta mreže selektivne distribucije, šteta na koju se distributer može pozivati je smanjenje obujma njegovih prodaja kao posljedica onih ostvarenih povredom uvjeta mreže i gubitak profita koji slijedi”.

- U istom smislu, u presudi od 5. srpnja 2018., AB flyLAL-Lithuanian Airlines, ispituje se financijski gubitak i smanjenje prodaje koju je pretrpjelo društvo³⁸.
- U presudi od 29. srpnja 2019., Tibor-Trans, ocjenjivala se šteta koja se sastojala od dodatnih troškova plaćenih prilikom kupnje kamiona zbog umjetno povišene cijene: Sud se nije usredotočio na mjesto u kojemu se izvršilo plaćanje dodatnih troškova, nego na kupnju kamiona na tržištu na kojem postoje zabranjeni sporazumi³⁹.

53. Predstavljanje imovinske štete pozivanjem na očitu aktivnost ili događaj pomaže da je se *fizički* smjesti na neko područje ili se izravno izbjegava obveza da se to učini. Ne vidim zašto se ta metoda ne bi mogla općenito primjenjivati⁴⁰, iako smatram da treba upozoriti na njezine opasnosti: ako se imovinska šteta svede na najbližu materijalnu štetu koja joj je prethodila, to može dovesti do starih rasprava o kategorijama „početne” i „posljedične” štete⁴¹.

54. Sam gubitak imovine postao je primaran u drugim presudama u kojima je Sud priznao da šteta nastaje na računu na kojem je računovodstveno vidljiva financijska šteta. To je načelno slučaj u području ulaganja⁴².

55. Međutim, u takvim slučajevima, razlozi blizine spora i suda ili predvidljivost stranaka, zahtijevaju da elementi slučaja različiti od mjesta nastanka štete i, ocijenjeni kao cjelina, potvrde prikladnost tog mjesta pri dodjeli nadležnosti. Na temelju mjesta gdje su ti elementi nastali ili se nalaze, moći će se potvrditi (ili, naprotiv, morat će se odbaciti) mišljenje u pogledu mjesta koje se smatra mjestom nastanka financijske štete.

56. U toj (novijoj) sudskoj praksi Suda koju do danas čine samo tri presude⁴³, argumentaciju u okviru članka 7. stavka 2. Uredbe čine dva koraka od kojih je provjera mjesta nastanka štete samo jedan od njih. Nakon što se to mjesto utvrdi, ne znači da ono automatski odgovara zahtijevanoj blizini i predvidljivosti, nego ono predstavlja polazište koje treba potkrijepiti *drugim konkretnim okolnostima* spora u okviru opće ocjene⁴⁴.

57. Iako je to rasuđivanje složeno te se razlikuje od rasuđivanja koje se primjenjuje na druge vrste štete, ne čini mi se da se stajalište Suda u bitnome promijenilo. Analiza ne daje prednost blizini ili predvidljivosti niti dopušta osobi koja je tumači da jednostavno odvagane okolnosti slučaja kako bi utvrdila *najprikladniji* sud s obzirom na te parametre. Taj aspekt doveo je do dvojbi suda koji je uputio zahtjev⁴⁵, zbog čega ću ga detaljnije razmotriti u nastavku.

2) Doseg kriterija „konkretne okolnosti”

58. U dosadašnjoj sudskoj praksi Sud upućuje na „konkretne okolnosti” predmeta radi točnog određivanja kriterija nadležnosti u pogledu „mjesta nastanka štete”.

38 Presuda u predmetu C-27/17 (EU:C:2018:533; u daljnjem tekstu: presuda flyLAL, t. 35. i 36.)

39 Presuda u predmetu C-451/18 (EU:C:2019:635; u daljnjem tekstu: presuda Tibor-Trans, t. 30., 32. i 33.)

40 U točkama 31. i 32. presude Universal također se odražava to razmišljanje kojim se nastoji pronaći oslonac u aktivnostima koje se više ili manje mogu opaziti (u tom slučaju, prilikom sklapanja nagodbe u Češkoj Republici u okviru arbitraže koja se tamo provela).

41 Nezavisni odvjetnik M. Bobek je u točki 70. svojeg mišljenja od 28. veljače 2018. u predmetu flyLAL (EU:C:2018:136) istaknuo činjenicu da se smanjenje prodaja i posljedični gubitak prihoda ne moraju nužno dogoditi na istom mjestu. Smanjenje prodaja kvalificirao je kao „početnu štetu” a gubitak prihoda kao „posljedičnu štetu”. Sud nije prihvatio tu tezu, barem ne izričito.

42 I ne samo u tom području; vidjeti presudu Universal u kojoj je uzročni događaj bio nepažnja odvjetnika koji je za svojeg klijenta sastavio obvezujući ugovor.

43 Presude Kolassa, Universal i osobito Löber

44 Presuda Löber, t. 31. i 36. te izreka

45 Vidjeti str. 9. i 10. odluke kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku

59. Kao što sam to objasnio, ta radnja podrazumijeva provjeru postojanja podataka kojima se osigurava da je mjesto koje je utvrđeno kao mjesto „nastanka štete” blisko i predvidljivo u skladu s pravilima iz Uredbe. Tako se ispunjavaju zahtjevi djelotvorne sudske zaštite obiju stranaka i zahtjevi koji se odnose na vođenje postupka. Potreba te provjere nije opća, to jest ne odnosi se na sve vrste štete; postoji ili može postojati u slučaju isključivo imovinske štete.

60. Kriterij se ne primjenjuje ni kako bi sud pred kojim se vodi spor usporedio „mjesto uzročnog događaja” i „mjesto nastanka štete” te odabrao ono najprikladnije.

61. Ne osporavam da je jednakovrijednost mjesta događaja i mjesta nastanka štete u smislu blizine i predvidljivosti, koja je utvrđena u presudi Bier, teorijska ili idealna. U istoj se presudi ističe da nije prikladno primijeniti jedno i isključiti drugo mjesto jer oba mogu „*ovisno o okolnostima*”⁴⁶ pružiti korisne naznake s gledišta dokaza i organizacije postupka.

62. Međutim, jedinstvenost okolnosti slučaja nije valjan kriterij (niti ga je Sud primijenio) za odabir između suda prema mjestu uzročnog događaja i suda prema mjestu nastanka štete. Taj je odabir svjesno prepušten tužitelju, što znači da se prihvaća činjenica da će on prije svega djelovati u svoju korist.

63. Relativnost ciljeva blizine i pravne sigurnosti je, uostalom, strukturalno obilježje sustava podjele nadležnosti iz Uredbe. Sve nadležnosti predviđene u njezinu članku 7. odražavaju odvagivanje između zahtjeva predvidljivosti i blizine koje zakonodavac provodi *ex ante*, u teoriji.

64. Rezultat tog odvagivanja odražava razumnu ravnotežu između obaju načela, koju treba održati prilikom primjene pravila u praksi. Tako je Sud prije istaknuo da nije moguće odbaciti rezultat do kojeg se dolazi primjenom kriterija koji je formalno utvrđen člankom 7. Uredbe, čak i kad u konkretnom slučaju upućuje na sud koji nije povezan sa sporom. Tuženik može biti tužen pred sudom prema mjestu koje je određeno pravilom, čak i ako tako određen sud nije sud koji je najuže povezan sa sporom⁴⁷.

65. Upućivanje na „su[d] koji je objektivno u *najboljem položaju* za procjenu postoje li konstitutivni elementi odgovornosti tužene osobe”⁴⁸ ne podrazumijeva, ni sa stajališta metode ni sa stajališta rezultata usporedbu različitih sudova koji bi mogli biti nadležni prema mjestu događaja ili mjestu nastanka štete za potrebe određivanja najprikladnijeg suda u svakom slučaju.

66. Taj je izraz odraz odvagivanja između pravne sigurnosti i blizine spora koje postaje jasnije u obliku kriterija nadležnosti predviđenog u zakonskoj odredbi. Sud u drugim presudama upotrebljava drukčije izraze, poput „posebno bliske veze”⁴⁹, koji ne uključuju ideju usporedbe. Budući da ne dovode u zabludu u pogledu zadaće tijela koje primjenjuje pravilo, smatram da su ti drugi izrazi prikladniji.

46 Točka 17. (moje isticanje)

47 Presuda od 29. lipnja 1994., *Custom Made Commercial* (C-288/92, EU:C:1994:268, t. 17. (u vezi s t. 16.) i 21.) Presuda se odnosi na posebnu nadležnost u stvarima povezanim s ugovorom, ali je načelo isto u stavku koji se odnosi na tužbe na temelju izvanugovorne odgovornosti. U tom smislu, u području izvanugovorne odgovornosti, presuda od 27. listopada 1998., *Réunion européenne i dr.* (C-51/97, EU:C:1998:509, t. 34. i 35.)

48 Na primjer, u presudi od 16. siječnja 2014., *Kainz* (C-45/13, EU:C:2014:7, t. 24.)

49 Presuda *flyLAL*, t. 27.

3) Pojašnjenja o „drugim konkretnim okolnostima”

67. Koje „druge konkretne okolnosti” trebaju postojati u prilog mjestu nastanka štete kad je ona isključivo financijska, očito ovisi o svakom sporu: taj izraz obuhvaća ideju nepredvidivog događaja i upućuje na konkretni slučaj. S obzirom na prethodno navedeno, smatram da se takvim okolnostima općenito mogu smatrati:

- važni elementi za dobro sudovanje i učinkovito vođenje postupka; i
- čimbenici koji mogu poslužiti kako bi se stranke uvjerile gdje treba voditi spor ili gdje ih se eventualno može tužiti zbog njihova postupanja⁵⁰.

68. Tako se bolje objašnjavaju podaci koje Sud navodi u presudi Löber⁵¹, koja je paradigma ovom novom postupku. Među tim je podacima podrijetlo plaćanja (utvrđivanje mjesta osobnog bankovnog računa i računa za namiru); tržište distribucije prospekta i stavljanja na tržište te kupnja certifikata; smještaj izravnih sugovornika ulagatelja te čak njegov domicil.

69. Ti elementi vjerojatno pridonose dokazivanju nezakonitog postupanja, štete i njihove međusobne uzročne veze. Uostalom, okolnosti određuju gledište stranaka u sporu: prema mišljenju H. Löber, tužiteljice, okolnosti su upućivale na to da njezino ulaganje nije prekogranično⁵²; prema mišljenju društva Barclays Bank, tuženika, te su ga okolnosti trebale upozoriti na mogućnost da će nedovoljno informirani pojedinci u određenim državama članicama provesti ulaganja koja će za posljedicu imati štetu.

b) U ovom sporu

1) Mjesto nastanka štete

70. S obzirom na prethodno navedeno, treba biti oprezan ako se na bilo koju tužbu za naknadu isključivo imovinske štete želi proširiti *modus operandi* kojim se, primjenom članka 7. stavka 2. Uredbe, obvezuje da se prvo utvrdi mjesto nastanka štete a zatim potvrdi (ili ne) njegova prikladnost kao kriterija sudske nadležnosti u okviru opće ocjene posebnih okolnosti slučaja.

71. Što se tiče ovog spora, smatram da postoje sličnosti s predmetima u kojima su donesene presude Kolassa, Universal ili Löber. Smatram i da element kojim bi se mogla opravdati primjena iste metode nije vozilo.

50 Odabir jednog ili drugog čimbenika mijenja se ovisno o, barem, vrsti povrede i obliku postupka. Slučaj u kojem se utvrdila povreda u prethodnom stupnju i u kojem je predmet spora razjasniti je li i kako je to utjecalo na konkretnog tužitelja, logično je da se razlikuje od slučaja u kojem se samo utvrđenje još nije provjerilo. Osim toga, očekivanja subjekata u pogledu pravnih posljedica njihovih postupanja definiraju se u odnosu na vrstu i njihovo uređenje u pravnom poretku.

51 Presuda Löber, t. 32. i 33.

52 U sudskoj praksi koja se odnosi na članak 7. stavak 2. Uredbe, Sud pravnu zaštitu osoba sa sjedištem u Uniji povezuje s dva cilja: da tužitelj lako može utvrditi sud pred kojim može pokrenuti postupak i da tuženik može razumno predvidjeti pred kojim sudom može biti tužen (vidjeti na primjer presude Kolassa, t. 56. i Löber, t.35.). Čini se da osoba koja zauzima položaj tužitelja u postupku samo ima zaštitu *ex post facto* a da je za tuženika referentna točka ranija. Zapravo to nije tako: svi moraju moći (razumno) predvidjeti posljedice svojeg postupanja prije nego što ga provedu; okvir pravne zaštite ne može se ograničiti zbog nečijeg svojstva, svojstva tužitelja ili pak tuženika, koje nije poznato u trenutku postupanja ili nepostupanja. Stoga se u presudi Löber nekoliko „konkretnih okolnosti” odnosi na H. Löber (tužiteljicu) i njezino postupanje prije nastanka štete.

72. Kad se gubitak imovine odnosi na poseban fizički predmet, može se smatrati da taj predmet i mjesto gdje se on nalazi služe kao polazište za utvrđenje sudske nadležnosti u smislu članka 7. stavka 2. Uredbe⁵³. Međutim, mjesto u kojemu se *fizički* nalazi predmet u vrijeme nastanka gubitka⁵⁴ nije dovoljno, kao u slučaju bankovnog računa, tim više jer je riječ o pokretnom predmetu.

73. S tuženikova stajališta, lociranje vozila nije predvidljivo. Što se tiče blizine suda i spora, automobil vrijedi manje od dokaza o njegovu vlasništvu i trenutku u kojem je kupljen osobito ako, kao što se to navodi u odluci kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku, ispitivanje svakog pojedinog automobila nije nužno za procjenu štete (jer je procijenjena u istom postotku cijene za sve zainteresirane osobe)⁵⁵.

74. Suprotno tomu, pravilno je polazište radnja na temelju koje je roba postala dio imovine zainteresirane osobe i uzrokovala štetu. Mjesto nastanka štete mjesto je u kojemu je takva radnja završila; sudovi prema navedenom mjestu imaju (međunarodnu i mjesnu) nadležnost ako su druge posebne okolnosti slučaja također u skladu s tom dodjelom nadležnosti.

75. Među tim okolnostima koje sud koji je uputio zahtjev treba utvrditi i odvagnuti, ne smiju biti samo okolnosti koje se odnose na žrtvu⁵⁶, nego i neke okolnosti koje upućuju na tuženikovu namjeru da svoja vozila proda u državi članici čija se nadležnost osporava⁵⁷ (i, koliko je to moguće, u određenim područjima unutar te države)⁵⁸.

2) „Druge konkretne okolnosti” i nadležnost austrijskih sudova

76. Već sam napomenuo da u teoriji nije lako istaknuti koje okolnosti trebaju postojati u prilog mjestu „nastanka štete” ili koje su smjernice za provedbu cjelovite analize. Međutim, zbog nedostatka sigurnosti u pogledu okolnosti i smjernica postoji opasnost od neujednačene primjene članka 7. stavka 2. Uredbe, a dolazi i do nejasnoća u pogledu metode. Tako se ističe u završnim napomenama u odluci kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku.

77. Naime, sud koji je uputio zahtjev dvoji u pogledu toga jesu li kupnja i predaja vozila u Austriji dovoljne kako bi se utvrdila nadležnost austrijskih sudova. Prema njegovu mišljenju, drugi podaci, koji se odnose na činjenični okvir, upućuju na nadležnost sudova prema mjestu u kojemu se dogodio uzročni događaj (njemačkih sudova). Potonji bi sudovi „s gledišta postupovne ekonomije, osobito blizine spora i jednostavnijeg izvođenja dokaza [...] bili objektivno prikladniji za razjašnjenje odgovornosti za navedenu štetu”⁵⁹.

78. Prema mišljenju suda koji je uputio zahtjev, presude Suda u području isključivo financijske štete, u kojima se utvrđuje obveza uzimanja u obzir, za potrebe članka 7. stavka 2. Uredbe, konteksta i posebnih okolnosti predmeta, omogućavaju mu da odabere nadležnost sudova druge države (Njemačke). Dodaje da uzimanje u obzir mjesta kupnje i predaje vozila dovodi u opasnost tuženikovu mogućnost da predvidi nadležnost, osobito zato što su u ovom slučaju neki automobili kupljeni na tržištu rabljenih vozila.

53 Čini se da je to smisao očitovanja VKI-ja, Komisije ili Ujedinjene Kraljevine koji štetu kvalificiraju kao „hibridnu” (za razliku od isključivo imovinske štete), iako nije jasno koje posljedice izvode iz tog pridjeva u svrhu dodjele međunarodne sudske nadležnosti.

54 Riječ je o trenutku u kojem je vozilo kupila osoba koja je bila njegov vlasnik kad je nedostatak motora postao poznat javnosti.

55 Odluka kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku, t. 9.

56 Sa stajališta žrtve, s obzirom na presudu Löber, relevantne bi okolnosti mogle biti, među ostalim, da su se pregovori o kupnji odvijali u istom mjestu, kao i da je to mjesto također bilo mjesto predaje vozila i (uvijek prema presudi Löber) mjesto u kojemu kupac ima domicil.

57 S tuženikova stajališta, relevantne bi okolnosti mogle biti, među ostalim, da je vozila uveo (izravno ili posredstvom generalnog uvoznika koji je s njim povezan) u državu u kojoj ga se tuži; da ih na tržište u toj državi stavljaju ovlaštteni trgovci ili distributeri; da on sam ili netko drugi za njegov račun u toj državi promiče prodaju oglašavanjem; ili izdavanje potvrde o sukladnosti koje je preveo na jezik te države.

58 Ponavljam da je članak 7. stavak 2. Uredbe osmišljen za dodjelu međunarodne, kao i mjesne sudske nadležnosti konkretnom sudu u određenom području.

59 Odluka kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku, t. 9. i 10.

79. Slažem se s Landesgerichtom Klagenfurt (Zemaljski sud u Klagenfurtu) da u okviru članka 7. stavka 2. Uredbe nije dovoljno da je Austrija područje na kojem su vozila kupljena i predana ako društvo Volkswagen nije moglo razumno predvidjeti da bi se ta kupnja mogla dogoditi u toj državi članici.

80. Suprotno tomu, ne slažem se s njegovim pristupom analizi „konkretnih okolnosti” ovog predmeta:

- S jedne strane, proizvođač vozila kao što je društvo Volkswagen lako može predvidjeti da će se njegova vozila stavljati na tržište u Austriji⁶⁰.
- S druge strane, jedini cilj ispitivanja svih navedenih okolnosti treba biti potvrda (ili isključenje) nadležnosti suda prema mjestu nastanka štete, koja se određuje na način koji sam ranije opisao. Suprotno tomu, to ispitivanje ne treba primijeniti za *odabir* suda (suda koji je uputio zahtjev ili sudova prema mjestu u kojemu se dogodio uzročni događaj) koji treba odlučivati o meritumu predmeta jer je on najbliži i predvidljiv.

IV. Zaključak

81. S obzirom na navedeno, predlažem da se Landesgerichtu Klagenfurt (Zemaljski sud u Klagenfurtu, Austrija) odgovori kako slijedi:

- „1. Članak 7. točku 2. Uredbe (EU) br. 1215/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2012. o [sudskoj] nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima treba, kad se delikt koji se dogodio u državi članici sastoji od manipulacije proizvodom, čije se postojanje taji i otkrije tek nakon njegove kupnje u drugoj državi članici po cijeni koja je veća od njegove stvarne vrijednosti, tumačiti na način da:
- kupac tog proizvoda, koji ga je držao kao dio svoje imovine u trenutku kad je nedostatak postao poznat javnosti, izravna je žrtva;
  - mjesto u kojemu se dogodio uzročni događaj jest mjesto u kojemu se dogodio događaj kojim je sam proizvod oštećen; i
  - šteta nastaje u mjestu u državi članici u kojemu je žrtva kupila proizvod od treće osobe, pod uvjetom da druge okolnosti potvrđuju dodjelu nadležnosti sudovima navedene države. U svakom slučaju, među tim okolnostima trebaju postojati okolnost ili okolnosti koje tuženiku omogućavaju da razumno predvidi da tužbu zbog građanskopravne odgovornosti koja se pripisuje njegovim radnjama, protiv njega mogu podnijeti budući kupci koji proizvod kupe u tom mjestu.
2. Članak 7. stavak 2. Uredbe br. 1215/2012 treba tumačiti na način da se njime sudu prema mjestu nastanka štete ne dopušta da utvrdi ili isključi svoju nadležnost na temelju odvagivanja drugih okolnosti slučaja, kojim se želi utvrditi koji je sud najprikladniji u pogledu blizine i predvidljivosti za rješavanje spora - on sâm ili sud prema mjestu uzročnog događaja.”

⁶⁰ U tu svrhu vidjeti bilješku 57.